

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

**ПРОГРАМА СПІВБЕСІДИ
ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА ОСНОВІ СТУПЕНЯ
"БАКАЛАВР", "МАГІСТР", ОКР "СПЕЦІАЛІСТ"
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ "МАГІСТР"
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 012 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА
(освітньо-професійна програма Дошкільна освіта)**

для вступників, яким надане таке право відповідно до
Правил прийому до Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки в 2020 році

ЛУЦЬК – 2020

Педагогіка дошкільна
Пояснювальна записка

Програма вступного іспиту з педагогіки дошкільної та методик дошкільної освіти орієнтована на виявлення рівня підготовки випускників освітнього ступеня "бакалавр" спеціальності Дошкільна освіта з метою продовження навчання за ступенем "магістр" 012 спеціальності Дошкільна освіта. Вона відповідає змісту програми підготовки бакалавра і містить у повному об'ємі основні категорії, поняття, терміни, факти педагогіки дошкільної та методик дошкільної освіти. Пропонований варіант програми передбачає чітке конструювання і розподіл навчального матеріалу за основними розділами: загальні питання педагогіки дошкільної; завдання, зміст, методи всебічного і гармонійного виховання дітей дошкільного віку; організація і планування педагогічного процесу в закладах дошкільної освіти; заклад дошкільної освіти і сім'я; заклад дошкільної освіти і школа; методика формування елементарних математичних уявлень; методика розвитку рідної мови; методика ознайомлення з природою. Кожен з розділів поділений на теми. Виклад основних положень тем деталізований і полегшує вступнику пошук літературних джерел і орієнтирів для підготовки до вступного іспиту з педагогіки дошкільної та методик дошкільної освіти.

Пропонований варіант програми передбачає чітке конструювання і розподіл навчального матеріалу за основними змістовими модулями (розділами):

- I. Загальні питання педагогіки дошкільної.
- II. Завдання, зміст, методи виховання дітей дошкільного віку.
- III. Організація і планування педагогічного процесу в закладах дошкільної освіти.
- IV. Заклад дошкільної освіти і сім'я.
- V. Заклад дошкільної освіти і школа.

Кожен з розділів поділений на теми. Виклад основних положень тем деталізований, що полегшує абітурієнту пошук літературних джерел і орієнтирів для підготовки до вступного іспиту з педагогіки.

Програма передбачає перевірку засвоєння вступниками теоретичних основ сучасної педагогічної науки, методик дошкільного виховання, ступінь розвитку їх професійного мислення та оволодіння практичними вміннями і навичками.

У ході іспиту вступник повинен показати:

- свою обізнаність із новими законодавчо-нормативними документами про дошкільну освіту в Україні, міжнародними правовими актами щодо освіти і дитинства, сучасними педагогічними технологіями дошкільного виховання;
- рівень засвоєння абітурієнтами змісту, організаційних форм і методів навчання й виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти та сім'ї;
- вміння планувати, організовувати і реалізовувати пізнавальні, розвиваючі і виховні аспекти педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти, забезпечувати диференційований підхід до вихованців, враховувати їхні індивідуальні особливості, сприяти розвитку їх задатків та здібностей.

Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень

Пояснювальна записка

У системі підготовки бакалаврів дошкільної освіти важливе місце займає курс "Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень", який належить до обов'язкових фахових предметів у навчальному плані даної спеціальності. Методика формування елементарних математичних уявлень в системі педагогічних наук покликана надати допомогу в підготовці дітей дошкільного віку до сприймання і засвоєння математики - одного з найважливіших навчальних предметів у школі, сприяти вихованню всебічно розвиненої особистості.

Курс методики формування елементарних математичних уявлень у дітей розкриває дослідження і розробку дидактичних основ процесу формування математичних уявлень у дошкільників. У курсі розглядається комплекс взаємозв'язаних (математичних, психолого-педагогічних і методичних) питань, знання яких необхідне для успішної роботи бакалавра дошкільного виховання.

Метою курсу є вивчення студентами психолого-педагогічних особливостей розвитку у дітей елементарних математичних уявлень; озброєння студентів знаннями, вміннями і навичками організації та проведення роботи з навчання математиці в різних вікових групах дитячого садка.

Згідно з кваліфікаційною характеристикою бакалавра дошкільної освіти у процесі вивчення курсу "Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень" розв'язуються такі **завдання**:

- дати **знання** досягнень методичної науки, розкрити значення методики формування елементарних математичних уявлень, показати її зв'язки з іншими науками, роль і місце в системі педагогічних наук;

- сформувавши **знання** теоретичних основ навчання елементів математики в закладі дошкільної освіти, особливостей математичного розвитку дітей, змісту, методів і прийомів навчання математики в дитячому садку;

- ознайомити із засобами формування елементарних математичних уявлень у дітей та формами організації навчання математики в дитячому садку;

- сформування професійні **вміння** здійснення математичної підготовки дошкільників; розвивати вміння самостійної роботи з навчальними посібниками та методичною літературою;

- виховувати у студентів почуття патріотизму, гуманності, відповідальності, сприяти розвитку мислення, ролі, уваги.

Методика розвитку рідної мови

Пояснювальна записка

Вихователі закладів дошкільної освіти покликані розвивати усне мовлення дітей, навчати їх рідної мови, формувати культуру мовленнєвого спілкування. Ефективність роботи з розвитку мовлення значною мірою залежить від вдало розробленої системи виховного впливу, педагогічної компетенції вихователя, його мовлення як взірця для дітей. Саме тому у вищих педагогічних закладах здійснюється цілеспрямована підготовка дошкільних працівників до роботи з дітьми від народження до семи років, головною складовою якої є вивчення курсу теорії та методики розвитку рідної мови.

Метою курсу є озброєння майбутніх фахівців теоретичними знаннями, лінгвістичними, лінгводидактичними й психофізіологічними засадами навчання рідної мови та формування у них практичних умінь і навичок, за допомогою яких вони зможуть досягти високого науково-методичного рівня навчально-виховної роботи з розвитку мовлення у різних вікових групах закладу дошкільної освіти відповідно до державних стандартів вищої школи та Базового компонента дошкільної освіти.

Зміст тестових завдань з методики розвитку рідної мови має на меті визначити рівень знань студентів стосовно становлення системи мовного розвитку дітей від народження до семи років; використання найефективніших засобів, методів, прийомів розвитку мови дітей; діагностичних та корекційних методик мовного розвитку дітей; узагальнення та розповсюдження передового досвіду роботи з вивчення рідної мови у закладах дошкільної освіти України.

Основи природознавства з методикою ознайомлення з природою

Пояснювальна записка

Курс "Основи природознавства з методикою ознайомлення з природою" належить до обов'язкових фахових дисциплін навчального плану. Він забезпечує формування світогляду і професійне становлення вихователів закладів дошкільної освіти, теоретичну і практичну підготовку студентів до майбутньої педагогічної діяльності - ознайомлення дітей з природою і здійснення відповідної виховної роботи у дитячому садочку. У програмі враховано сучасні вимоги до природознавчої освіти в закладах дошкільної освіти України. Основна увага при вивченні природи приділяється тим особливостям, які мають найяскравіші прояви на території України чи відіграють важливу роль у житті та господарській діяльності її населення.

Мета курсу - дати студентам необхідний обсяг теоретичних знань, практичних умінь та навичок, які дозволяють молодому спеціалісту здійснювати ознайомлення дітей з природою на рівні сучасних вимог, підготувати їх до природоохоронної діяльності, посилюючи для дітей цього віку, здійснення всестороннього виховання засобами рідної природи.

Вивчення курсу базується на між предметних зв'язках з іншими дисциплінами, передусім педагогічними, що становить основу для успішного оволодіння методикою ознайомлення дітей із природою.

У результаті вивчення курсу студенти повинні засвоїти основні природничонаукові поняття, знати суть головних процесів, що відбуваються у географічній оболонці Землі та особливості їх проявів на території України, мати чітке уявлення про взаємозв'язки природних об'єктів і явищ, усвідомити необхідність раціонального природокористування та природоохоронних заходів. Ці знання є природничонауковою основою для засвоєння педагогічної складової курсу - методики ознайомлення дітей із природою.

Крім того, студенти повинні оволодіти навиками практичної роботи з атласами, картами, глобусом, телуриєм, колекціями, гербаріями тощо. Ці навики вдосконалюються і закріплюються під час польової практики.

Тематичний виклад змісту програми:

ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕДАГОГІКИ ДОШКІЛЬНОЇ.

Тема 1. Педагогіка дошкільна як наука.

Педагогіка дошкільна як наука про виховання і навчання дітей від народження до періоду навчання в школі. Педагогіка дошкільна як галузь загальної педагогіки.

Значення і унікальність дошкільного віку для розв'язання завдань формування особистості. Видатні мислителі і педагоги минулого і сучасності, наукові дані про значення виховання в перші роки життя. Суспільне ставлення до дошкільного виховання як етапу, що визначає весь подальший розвиток людини. Поняття про дитинство як повноцінне життя людини.

Джерела педагогіки дошкільної. Методологія педагогіки дошкільної. Зв'язок педагогіки дошкільної з іншими науками, її місце в системі педагогічних наук. Методи педагогіки дошкільної.

Тема 2. Виховання і розвиток дітей у період дошкільного дитинства.

Методологія понять “розвиток”, “формування”, “виховання”. Філософські концепції розвитку. Фактори, що визначають розвиток особистості. Спадковість, соціальні умови життя і виховання як вирішальні фактори формування особистості. Особистість як об'єкт і суб'єкт виховання.

Провідна роль виховання в психічному розвитку дитини. Набуття в період дошкільного дитинства суспільного досвіду, оволодіння матеріальною культурою, формування здібностей та якостей особистості.

Роль діяльності /ігрової, навчальної, трудової/ і спілкування у формуванні активної творчої особистості. Організація дитячої діяльності як шлях підвищення її виховного впливу.

Педагогічна вікова періодизація дошкільного дитинства. Необхідність врахування вікових особливостей дітей та особливостей індивідуального розвитку у вихованні й навчанні.

Робота з обдарованими дітьми. Фізіологічні задатки обдарованості. Прояви обдарованості в дітей дошкільного віку. Діяльність обдарованих дітей. Зміст спільної роботи батьків і вихователів з обдарованими дітьми. Педагогічне управління взаєминами обдарованої дитини з ровесниками. Робота з батьками обдарованої дитини.

Поняття “важковиховуваність” і “педагогічна занедбаність”. Робота з педагогічно занедбанними дітьми. Причини і особливості педагогічної занедбаності у дітей дошкільного віку. Шляхи подолання педагогічної занедбаності. Робота вихователів з батьками важковиховуваної дитини. Профілактика важковиховуваності в дошкільному віці.

Тема 3. Мета, завдання та основні напрями формування особистості дошкільника.

Своєчасний, різнобічний розвиток дитини, задоволення її біологічних і соціальних потреб як мета дошкільного виховання. Умови для розвитку дитини в дитячих закладах дошкільної освіти. Визначення завдань дошкільного виховання на основі загальної мети виховання з урахуванням

особливостей віку. Педагогіка дошкільна про завдання різнобічного розвитку дитини. Концепція дошкільного виховання. Гуманізація і демократизація цілей і принципів педагогічної роботи з дітьми. Системний і комплексний підхід у вихованні і навчанні дітей раннього і дошкільного віку. Психологічні основи і сутність педагогіки співробітництва. Завдання фізичного, розумового, морального, трудового, естетичного виховання. Комплексний підхід до виконання цих завдань.

Українська національна система виховання, її значення у вихованні дошкільників. Визначні педагоги й письменники про національне виховання (М.П. Драгоманов, С.Ф. Русова, П.Д. Грінченко, Т.Г. Шевченко, П. Куліш). Основні компоненти та засоби національної системи виховання. Народна педагогіка як прояв педагогічного досвіду народу. Суть народної педагогіки, її принципи, ідеали. Зміст розділів етнопедагогіки і використання надбань та заповідей народної педагогіки в навчанні і вихованні дітей дошкільного віку. Форми організації, методи і прийоми виховання народної педагогіки.

Тема 4. Програми виховання і навчання дітей дошкільного віку.

Значення програми виховання у забезпеченні різнобічного розвитку дітей. Перші програмні документи й галузі дошкільного виховання: “Порадник по соціальному вихованню” /НКО УГСР, 1921 р./, “Програма вивчення дитини та дитячого колективу” /НКО УРСР, 1924 р./, проекти програми для закладів дошкільної освіти - “Дошкільне виховання” - матеріали до порадики /НКО України, 1928 р./, “Програма для дошкільних закладів НКО УРСР”, 1932 р., уніфікована “Програма та внутрішній розпорядок дитячого садка” /РРФСР - 1934 р., УРСР - 1935 р./, Посібник для вихователя дитячого садка /1945 - 1953 р.р./.

Створення в 1962 р. єдиної “Програми виховання я дитячому садку” (дітей перших семи років життя) в зв'язку з створенням об'єднаних дитячих закладів дошкільної освіти - ясел-дитсадків (1959 р.). Спроби вдосконалення єдиних навчальних планів, програм змісту освіти. Видання на цій основі “Типової програми виховання і навчання в дитячому садку” (1984 р.).

Врахування демократизації суспільних відносин, державного суверенітету, потреби в гуманізації цілей і принципів педагогічної роботи з дітьми, необхідності диференційованого підходу до виховання дітей в науково створених сучасних програмових документів для закладів дошкільної освіти. Програма виховання і навчання дітей як державний документ, що визначає цілі, завдання і зміст роботи закладу дошкільної освіти. Синтез теоретичних та методичних надбань педагогіки дошкільної у програмі. Порядок вибору закладом дошкільної освіти програмного забезпечення. Авторські програми.

Загальна характеристика програми “Малюток” (З. Плохій, 1991 р.). Народнознавча спрямованість змісту програми. Розподіл навчально-виховного матеріалу за розділами. Методичні рекомендації до програми “Малюток” (1993 р.).

Виховання дітей віком з 3 до 7 років за програмою “Дитина” (О. Проскура, 1992 р.). Становлення особистості дитини через розвиток її психічних процесів. Принципи добору змісту програми “Дитина”. Характеристика розділів програми.

Зв'язок закладу дошкільної освіти з батьками у змісті програми “Дитина в дошкільні роки” (Н. Денисенко, 1991 р.). Розділи програми. Врахування індивідуальних особливостей дитини при роботі за програмою “Дитина в дошкільні роки”.

Регіональні програми виховання і навчання дітей дошкільного віку. Програма “Українське дошкільня” (Львів) для дітей 4 – 7 років життя. Формування національних рис характеру дошкільників.

Авторські програми Л. Блудової, Н. Дернович, М. Єфименка та інші.

Базова програма навчання та виховання дітей дошкільного віку “Я у Світі”.

Оновлена програма “Дитина” та “Впевнений старт”.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Виховання і розвиток дітей раннього (переддошкільного) віку.

Тема 5. Виховання і розвиток дітей раннього віку.

Особливості розвитку дітей раннього віку. Швидкий темп розвитку дітей, раннє утворення умовних рефлексів. Мотивація необхідності і можливості виховання дітей перших днів життя. Взаємозалежність фізичного і психічного розвитку дітей у перші роки життя. Особливості вищої

нервової діяльності дітей перших двох років життя: легка збудливість, переважання процесів збудження над процесами гальмування, недостатня сила і врівноваженість нервових процесів, їх рухливість, легка виснажливність нервової системи, порівняно низька межа працездатності. Провідна роль дорослих у забезпеченні психічного розвитку дитини. Педагогічні правила виховання дітей з врахуванням особливостей їх віку. Єдність і сталість вимог, що висуваються до дітей, поступовість тренування гальмівних реакцій, недопустимість частих заборон і постійного обмеження рухливості дітей, різкої і частої зміни умов життя. Організація перших днів перебування дитини в закладі дошкільної освіти та робота з батьками в цей період. Завдання виховання дітей перших двох років життя і специфіка їх реалізації в різних напрямках виховної роботи (при організації режиму дня, ігор дітей, занять з ними). Поняття про "госпіталізм", його причини і шляхи усунення. Наукові дослідження з питань розвитку і виховання дітей перших двох років життя (М.М. Щелованов, Н.О. Аксаріна, М.І. Лісіна, Г.Ф. Лоза, Г.М. Ляміна, К.Л. Печора, Г.В. Пантюхіна/.

Зарубіжні концепції розвитку дитини в ранні роки життя (Дж. Боулбі, П. Емерсон, Х. Шиффер). Проблеми виховання дітей раннього віку в умовах сім'ї. Форми надання допомоги сім'ї.

Тема 6. Виховання дітей першого року життя.

Умови для дозрівання і розвитку дитини в період її внутрішньо-утробного розвитку. Забезпечення позитивного емоційного мікроклімату в сім'ї як запорука успішного внутрішнього розвитку дитини.

Вікові етапи та особливості розвитку дітей першого року життя. Завдання формування на кожному етапі потреб спілкування з дорослими. Режим дня дітей і організація режимних процесів. Організація і методика годування, вдягання, укладання, привчання до охайності. Умови для самостійної діяльності (ігри в манежі), набір іграшок і посібників. Індивідуальні заняття і заняття підгруп дітей. Планування занять. Індивідуальні заняття з розвитку аналізаторів, рухів, дій з предметами. Підготовчі етапи розвитку мови. Значення і способи формування позитивних емоцій. Робота з батьками дітей першого року життя.

Тема 7. Виховання дітей другого року життя.

Режим і організація життя дітей від одного року до двох. Розвиток дитини другого року життя (оволодіння ходьбою й іншими рухами, розвиток мови, спілкування, предметна діяльність). Удосконалення сприймання, емоційної сфери, подальший розвиток наочно-дійового мислення, поява елементарних узагальнень. Роль самостійної діяльності в розвитку дітей, удосконалення деяких її видів (користування розбірними іграшками, будівельним матеріалом.) Створення умов для гри й інших видів самостійної діяльності дітей: обладнання ігрових кімнат, добір іграшок, посібників. Прийоми налагодження спілкування, керівництва грою та іншими видами самостійної діяльності дітей.

Спілкування дітей з дорослими та один з одним, його пізнавально-розвиваюче значення. Виховання самостійності в опануванні способами спілкування. Опанування дітьми правил поведінки. Розвиток дітей в процесі навчання. Види занять і дидактичних ігор. Своєрідність методики ігор-занять. Удосконалення занять від першого до другого півріччя другого року життя. Заняття з розвитку мови і орієнтування дітей в навколишньому середовищі. Прийоми розвитку мови. Дидактичні ігри і заняття з формування у дітей предметної діяльності, їх значення для розумового розвитку дитини. Основні прийоми формування предметної діяльності з цікавими для них знаряддями.

Ігри і заняття з розвитку рухів. Прийоми навчання дітей основних рухів. Добір і використання гімнастичних комплексів і рухливих ігор. Основні методичні вимоги до їх проведення. Робота з батьками дітей другого року життя.

Тема 8. Виховання дітей третього року життя.

Характеристика розвитку дітей третього року життя. Розвиток основних рухів, мови, уваги, мислення, моральних якостей. Поняття про кризу в розвитку дітей третього року життя. Поява "Я-позиції" у дитини як самовідчуття, а не як самоусвідомлення і самооцінки.

Буянність емоцій, поняття про первинний егоїзм (егоцентризм дитини, його основні ознаки,

можливості формування особистості з опорою на них). Подолання примх і впертості малих дітей на основі врахування їх індивідуальних потреб, особливостей, рухливості, прагнення до самостійності, копіювання дій і вчинків дорослих.

Поява в дітей перших рольових ігор. Педагогічна підтримка рольових ігор.

Режим дня у групі третього року життя і організація життя дітей. Забезпечення правильного чергування самостійної діяльності дітей і занять протягом дня. Організація і правила годування, сон, туалет дітей, фізичне виховання дітей на заняттях, у повсякденному житті. Розумове та естетичне виховання дітей. Види й методика проведення занять з дітьми.

Виховання позитивних взаємин між дітьми і перших моральних якостей дитини.

Привчання до самообслуговування, початок трудового виховання дітей.

Робота з батьками дітей третього року життя.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ЗАВДАННЯ, ЗМІСТ, МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Тема 9. Особливості формування особистості в дошкільному віці.

Поняття особистості у поглядах філософів, психологів та соціологів. Особистість як предмет педагогічного пізнання. Середовище та спадковість. Їх значення для детермінації розвитку особистості. Співвідношення понять “індивід”, “особистість”, “індивідуальність”. Системно-діяльнісний методологічний підхід до теорії особистості.

Роль соціального середовища у формуванні особистості. Соціалізація, розвиток та формування особистості. Особливості ранньої соціалізації дошкільника. Прояв рис особистості. Направленість особистості. Умови формування особистості в дошкільному віці.

Розвиток особистісних якостей дошкільника в колективі. Інтеріоризація та екстеріоризація особистісних рис в процесі взаємодії дитини з ровесниками. Гуманізація та індивідуалізація виховного впливу на дитину дошкільного віку в процесі формування її особистості та розвитку індивідуальності. Складові гармонійного розвитку особистості. Дитяча обдарованість в дошкільному віці.

Тема 10. Фізичне виховання дітей дошкільного віку.

Основи теорії фізичного виховання дітей. Фізичне виховання і фізичний розвиток. Філософія співвідношення фізичного і психічного розвитку. Природничо-наукова основа фізичного виховання дітей.

Створення системи фізичного виховання в Україні. П.Ф. Лесгафт про фізичне виховання дітей дошкільного віку. Розвиток його ідей в теорії фізичного виховання /праці В.В. Гориневський, О.А. Аркін, Л.І. Чулицька, О.Г. Леви-Гориневська, Г.Н. Сперанський, Н.М. Щелованов, М.Е. Шейко, М.С. Кистяківська, Т.І. Дмитренко, Е.С. Вільчковський/. Значення досвіду кращих педагогів для розпитку теорії фізичного виховання.

Основні принципи теорії фізичного виховання. Місце ігор, позитивних емоцій у системі фізичного виховання дітей.

Гігієнічні умови, які сприяють фізичному розвитку дітей. Вимоги до приміщення, ділянки, їх обладнання.

Активні засоби фізичного виховання дітей. Рухи як активний засіб і необхідна основа фізичного й загального розвитку дитини, фізіологічна основа рухів. Небезпечність малорухомого способу життя.

Режим як активний засіб фізичного і загального розвитку дитини. Особливості його побудови і організації в закладах дошкільної освіти і вдома, фізіологічні основи режиму. Причини виникнення втоми, шляхи її усунення. Педагогічні вимоги до побудови режиму: постійність, визначеність, доцільність, розумність, рухомість, гнучкість, врахування індивідуальних особливостей дітей при його організації і проведенні. Зміни в режимі дня залежно від віку дитини і пори року. Особливості методики проведення режимних процесів (харчування, сон, прогулянка). Врахування своєрідності розвитку хлопчиків і дівчаток. Індивідуальний підхід в процесі фізичного

виховання. Розв'язування виховних і навчальних завдань під час здійснення режимних процесів.

Тема 11. Розумове виховання дітей дошкільного віку.

Основи теорії розумового виховання й навчання дітей. Методологічна основа розумового виховання і навчання. Психологічні і фізіологічні основи розумового виховання. Роль чуттєвого досвіду в пізнанні дитиною навколишнього світу. Зв'язок мислення з емоціями. Роль діяльності в розумовому розвитку дитини.

Завдання розумового розвитку дитини. Знайомство дітей з навколишньою дійсністю як основа розумового виховання. Зміст знань про навколишнє середовище в дошкільному віці, поступове їх розширення і поглиблення. Своєрідний характер знань дітей, повідомлення дітям елементарних, науково-вірогідних, систематизованих даних. Виховний характер знань. Обсяг знань про природу, працю людей, про деякі суспільні події, які наведені в програмах виховання в дитячому садку. Ознайомлення дітей з предметами, їх якостями і властивостями, з діяльністю людей, з простішими явищами, доступними для їх розуміння.

Сенсорний розвиток та виховання. Значення сенсорної культури для знайомства з навколишнім світом. Завдання і зміст сенсорного виховання. Сенсорне виховання у системах Ф. Фребеля, М. Монтесорі, О. Декролі. Система сенсорного виховання в сучасній дошкільній педагогіці.

Тема 12. Навчання дітей дошкільного віку.

Провідна роль навчання в розумовому розвитку дитини. Розвиток ідеї навчання дітей дошкільного віку в зарубіжній педагогіці (Я.-А. Каменський, Й.Г. Песталоці, Ф. Фребель, М. Монтесорі, В.Ф. Одоєвський, К.Д. Ушинський, Є.І. Тихеева.)

Педагогіка дошкільна про навчання як засіб виховання. Розробка питань теорії дошкільного навчання в працях К.О. Фльоріної, Л.С. Вигоцького, О.П. Усової, О.В. Запорожця, Н.М. Аксаріної, Р.С. Буре.

Навчання як двосторонній процес взаємозумовленої діяльності вихователя й дитини. Дидактичні принципи навчання в дитячому садку.

Формування передумов навчальної діяльності в дошкільному віці. Прийняття навчального завдання, формування навчальних умінь (уміння слухати і чути, планувати, організовувати робочі місця, самоконтроль і самооцінка), навчальні мотиви.

Методи розумового виховання і навчання дітей. Класифікація методів. Характеристика наочних, словесних, практичних, ігрових методів і прийомів, Проблема навчання дошкільників. Поєднання методів застосування їх з урахуванням вікових особливостей. Запитання дітей, відповіді на них вихователів і батьків.

Форми навчання дітей у дитячому садку (елементи навчання в повсякденному житті, дидактична гра, екскурсія, заняття). Заняття як провідна форма навчання, розвиваючий та виховний характер занять. Значення занять для всебічного розвитку особистості дитини, виховання в неї інтересу до учіння, підготовки до школи).

Єдність освітньої і виховної роботи на заняттях: відповідність змісту занять завданням виховання у дітей розумової активності, допитливості, пізнавальних інтересів, оволодіння суспільно виробленими засобами пізнання: сенсорними еталонами, наочними моделями та ін.; умінь точного виконання завдань і розвиток творчих здібностей, вигадки й ініціативи.

Особливості змісту й методики проведення занять у різних вікових групах і малокомплектних дитячих закладах. Організація навчання в молодшому, середньому і старшому дошкільному віці. Різні види і характер занять.

Підготовка педагога до проведення занять. Роль взаємодії вихователя і вихованців на заняттях. Переорієнтування вихователів з репродуктивних методів навчання на продуктивні, на розв'язання з дітьми проблемно-пошукових завдань, активізацію живого, невимушеного спілкування дітей, формування ініціативної мови, способів дій, поведінки. Використання дітьми одержаних на заняттях знань, умінь та навичок у самостійній діяльності та в повсякденному житті. Застосування досвіду педагогів-новаторів в організації навчання дошкільників.

Тема 13. Трудове виховання дітей дошкільного віку.

Теоретичні основи трудового виховання дітей дошкільного віку. Своєрідність праці дітей

дошкільного віку, її виховне значення. Спільне і відмінне в грі та праці дітей у дошкільному періоді життя.

Дослідження трудового виховання дошкільників (Я.З. Неверович, В.Г. Нечаєва, З.Н. Борисова, Р.С. Буре, В.І. Логінова, В.О. Павленчик).

Завдання трудового виховання: ознайомлення дітей з працею дорослих, виховання в дітей трудових умінь і навичок, позитивного ставлення до праці, працьовитості, становлення в праці початків експериментування, дитячої творчості. Зміст роботи щодо ознайомлення дітей з працею дорослих у кожній з вікових груп.

Спільна праця з дорослими та традиції народної педагогіки як засоби виховання інтересу до праці, бажання працювати, пошани до праці дорослих. Принципи організації трудової діяльності дітей дошкільного віку.

Залучення дітей до праці, розподілу обов'язків, контролю за виконанням, вимогливість у поєднанні з допомогою, порадою, привчання до ретельного виконання роботи, заохочення зусиль. Місце праці в режимі дня, гігієнічні вимоги до праці дітей і трудового обладнання. Виховання трудових умінь і навичок – передумова для морального виховання в праці. Шляхи формування трудових умінь і навичок. Формування у дітей загальних компонентів трудових дій, елементів культури праці.

Види праці дітей: самообслуговування, господарська праця, праця в природі, ручна праця. Зміст і виховне значення кожного виду праці. Відповідність праці силам дітей, їх потребам та інтересам.

Організація індивідуальної і колективної форм роботи дітей: доручення, чергування, робота невеликими групами і всім дитячим колективом. Трудові доручення. Їх особливості і виховне значення. Зміст і організація доручень. Види доручень, керівництво ними. Чергування. Виховне значення чергування. Зміст роботи чергових в різних вікових групах. Керівництво вихователя працею чергових.

Колективна праця дітей, її зміст і види. Об'єднання дітей загальною метою, спільними зусиллями при виконанні колективної роботи. Привчання дітей до елементарного планування загальної і спільної роботи. Поступове підвищення вимогливості до якості роботи, до самостійності у дітей, працелюбності, колективізму, відповідальності, нетерпимості до неробства та безладдя. Спрямовування програми трудового виховання дітей у зарубіжних дитячих садках. Створення у сучасному національному дитячому садку та в сім'ї умов для праці дітей із урахуванням українських національних традицій.

Тема 14. Моральне виховання дітей дошкільного віку.

Поняття моралі. Національні і загальнолюдські моральні цінності. Видатні педагоги про моральне виховання маленьких дітей. Вирішальна роль середовища і виховання в засвоєнні дітьми моральних норм і правил поведінки. Зміст морального виховання дітей. Взаємозв'язок моральних почуттів, уявлень, звичок і досвіду в моральному розвитку дитини. Об'єктивний та суб'єктивний підхід до морального виховання дітей. Методи і умови морального виховання в сім'ї і дитячому садку.

Виховання моральних якостей особистості, колективістських якостей. Передумови формування особистості дитини, її своєрідність. Новоутворення та підпорядкування мотивів у дошкільному дитинстві як ознака розвитку особистості. Поступовий розвиток колективної спрямованості особистості. Умови, необхідні для морального виховання особистості.

Індивідуалізація виховання дошкільників. Ю.А. Аркін про можливості індивідуалізації виховання в дитячому садку. Дослідження і кращий досвід індивідуального виховання (Я.І.Ковальчук та ін.).

Дитячий колектив - важлива умова формування особистості. Н.К. Крупська про виховання особистості в колективі, формування колективізму. А.С.Макаренко про взаємодію особистості і колективу. Поняття "дитячий колектив". Його специфіка, етапи розвитку, засоби створення дитячого колективу. Складність взаємовідносин у дитячому колективі, місце дитини в колективі ровесників. Виховання у кожної дитини організаторських умінь, активності, доброзичливості, справедливості, справедливого ставлення до товаришів. Особливий підхід до виховання дітей- "організаторів".

Потреба у спілкуванні - основний фактор, який визначає розвиток відносин (М.І. Лисіна),

Різні форми спілкування в різних вікових групах. Формування колективізму: від симпатій до близьких людей і ровесників, тобто найпростіших форм спілкування, до співпраці на основі загальної мети, товариської взаємодопомоги, до усвідомленого виконання дитиною вимог товаришів і колективу, уміння рахуватися з їх інтересами. Особисті взаємостосунки дітей у малих групах, "їх вплив на колективні взаємостосунки".

Керівництво колективними взаємостосунками дітей. Правила взаємостосунків в колективі для дітей різних вікових груп. Створення умов, які сприятливі для формування в дітей досвіду колективних стосунків.

Формування у дітей дружніх стосунків. Роль дружби в житті дитини і дошкільного дитячого колективу. Розвиток дружби, її мотивів. Формування уявлень про дружбу. Методи, що сприяють виникненню і поглибленню дружби.

Взаємодопомога і зацікавленість кожного в загальному успіху. Види взаємодопомоги дітей, роль вихователя в створенні взаємостосунків, заснованих на взаємодопомозі. Конфлікти між дітьми, їх причини. Привчання дітей до самостійного улагодження конфліктів. Дослідження педагогів у галузі групових взаємин, виховання колективних взаємовідносин дошкільників (Л.В. Артемова, Т.Я. Маркова, В.Г. Нечаєва, Т.О. Репіна, Я.Л. Коломінський, В.О. Киричук)

Виховання гуманізму. Поступове засвоєння дитиною понять "добро", "зло", об'єднання емоційної і етичної оцінки. Виховання гуманного ставлення до оточуючих, специфіка вияву дитиною доброти, чутливості, чуйності співстраждання і співраді, справедливості, турботливості. Причини негуманного ставлення до людей, тварин, рослин. Методи виховання гуманних почуттів, гуманної поведінки.

Виховання громадянських якостей. Розвиток почуттів обов'язку і відповідальності, почуття власної гідності, здатності до самосвідомості та самовиховання як первинної основи соціальної активності.

Особливості вияву в дошкільному віці чесності, правдивості, скромності, їх виховання.

Виховання вольових рис особистості дитини. Значення волі для виховання моральних рис особистості. Нестійкість поведінки дітей через слабкість гальмування, здатності до зусиль. Важливість збігу мети для розвитку волі дитини молодшого дошкільного віку. Формування в дошкільника вміння поєднувати поняття "хочу" та "треба". Особливе значення в цьому гри, занять. Вплив успіху і неуспіху діяльності на досягнення поставленої мети. Небезпечність накопичення досвіду незавершеної діяльності безуспішних зусиль.

Вередування і впертість дітей, їх причини. Педагогічні умови попередження вередувань і впертості. Методи перевиховання вередливих і впертих дітей.

Виховання у дітей любові до рідного краю. Національні та загальнолюдські цінності - основа патріотичного й інтернаціонального виховання. Завдання і зміст виховання в дітей любові до своєї Вітчизни.

Родинна педагогіка - першоджерело формування в дітей любові до матері, рідних, близьких, усвідомлення родолюбства, пошани до сім'ї та своїх предків. Своєрідність вияву почуттів патріотизму та національної свідомості у дітей дошкільного віку. Основні шляхи і засоби виховання патріотичних почуттів: рідна мова як засіб навчання і виховання; елементи рідної історії як джерело духовності рідного народу і народів, то здавна живуть на території держави. Природа рідного краю як фундамент національної духовності, культури, екологічного світобачення, відчуття гармонії природи і людини, фольклор – перлина народної мудрості, яка відображає культурно-історичний, мистецький шлях, долю народу: національне і професійне мистецтво; народний календар - енциклопедія культури праці, побуту, дозвілля народу; національна символіка як засіб консолідації нації в єдине історичне ціле, родинно-побутова культура як народне розуміння краси й моралі традицій, дотримання заповітів батьків і предків; народні традиції – фундамент ідейних і моральних цінностей. Виховання поваги до дорослих і дітей інших національностей, шанобливого ставлення до їх звичаїв і культури. Зміст інтернаціонального виховання в дитячому садку - ознайомлення з працею, побутом, культурою, мистецтвом, іграми різних національностей. Роль різних видів діяльності в цій роботі. Сучасні дослідження і передовий досвід виховання дітей у дусі патріотизму.

Виховання культури і дисциплінованості. Сутність дисциплінованості. Своєрідність дисциплінованості дитини, розвиток цієї якості в дошкільному віці. Виховання дітей у дусі свідомої дисципліни. Засоби внутрішнього гальмування - необхідна умова виховання

дисциплінованості. Міра активності і гальмування у вихованні дітей. Необхідність врахування особливостей нервової системи дитини при вихованні дисциплінованості. Роль авторитету дорослих у вихованні дошкільників. Причини порушення дітьми правил поведінки. Попередження можливих порушень дисципліни, справедливість покарань. Допустимі і недопустимі покарання. Виховання культури поведінки, культурно-гігієнічних навичок, культури спілкування і культури діяльності. Зв'язок зовнішньої культури з внутрішньою з моральними почуттями і свідомістю. Навички культури поведінки для різних вікових груп, методи і прийоми їх формування (Г.П. Лаврентьєва, С.В. Тетеріна).

Тема 15. Екологічне виховання дітей дошкільного віку.

Екологічне виховання як ціль виховної взаємодії з дітьми дошкільного віку. Зміст екологічного виховання. Організація та керівництво екологічним вихованням дітей на заняттях закладу дошкільної освіти. Особливості використання спостережень, система їх організації та аналізу. Характеристика об'єктів для спостереження під час цільових прогулянок у природу.

Пошуково-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку в процесі екологічного виховання. Вимоги до знань дітей про природу. Експериментальна діяльність з предметами живої та неживої природи.

Пізнавальний потенціал екологічних знань. Аналіз природного довкілля. Екологічні знання про тварин, сонце, рослинний світ. Аксіологічний потенціал екологічних знань (матеріальна, морально-естетична, санітарно-гігієнічна, рекреаційна цінність природи).

Тема 16. Естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Основи теорії естетичного виховання. Вихідні положення вчення про естетику – методологічна основа естетичного виховання. Вплив прекрасного на всебічний розвиток дитини. Своєрідність естетичного сприймання, естетичних переживань дітей дошкільного віку. Основні принципи естетичного виховання дітей: єдність естетичного, ідейного і морального виховання; провідна роль виховання і навчання в естетичному розвитку дітей; комплексне використання різних видів діяльності дитини; забезпечення естетики життя і побуту дітей; необхідність активного включення дітей в різноманітні види творчої діяльності.

Завдання естетичного виховання: розвиток сприймання прекрасного, естетичних почуттів і уявлень дитини; залучення до художньо-творчої діяльності і формування основ смаку; розвиток творчих здібностей в різних видах діяльності.

Засоби естетичного виховання дошкільників: гра та іграшка, мистецтво, естетика побуту, природа, праця, художнє навчання, самостійна художня діяльність, народні свята, традиції, звичаї. Роль кожного із засобів у формуванні найважливіших сторін психічного життя дитини – емоційної сфери, образного мислення, уяви, художніх і творчих здібностей. С.Ф. Русова про роль природи і мистецтва у розвитку естетичних сприймань у дітей. Умови естетичного виховання дітей засобом предметного середовища: образотворче мистецтво як засіб розвитку естетичної активності особистості дитини.

Проблеми дитячої творчості. Педагогіка про можливість і необхідність виховання у дітей творчих здібностей. Своєрідність дитячої художньої творчості. Ознаки, які свідчать про наявність творчих проявів у діяльності дитини. Основні шляхи розвитку художньої творчості. Єдність і взаємодія навчання, умінь і навичок художньої діяльності та розвитку творчих здібностей. Дослідження Н.О. Ветлугіної, Н.П. Сакуліної, В.О. Єзікеєвої, В.Ф. Котляра, Г.О. Підкурганної.

Види художньої діяльності. Значення самостійної художньої діяльності дітей для різнобічного розвитку особистості дитини і підготовки її до навчання в школі. Індивідуальна робота з дітьми різного рівня розвитку творчих здібностей. Зарубіжні теорії художньо-творчого розвитку (С. Холла, З. Фрейда, М. Монтесорі, Ш. Бюллера).

Методи естетичного виховання. їх залежність від педагогічних цілей і особливостей виду дитячої діяльності, методів естетичного виховання, джерела знань, виду художньої діяльності, навчальних завдань, рівня розвитку художньо-творчих здібностей та ін.

Тема 17. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

Гра - активний чинник виховання і розвитку культури дошкільника, своєрідна академія його життя. Гра як актуальна потреба дошкільника. Гра - провідна діяльність дитини, в якій

відбувається її психічний розвиток. Місце дитини в грі як творця і суб'єкта його власної діяльності. Гра як універсальний засіб формування взаємостосунків дорослих з дитиною і дітей між собою. Гра - специфічна форма діяльності, засобом якої дорослі можуть проникати в світ дитини і впливати на неї. Спілкування в процесі гри як спосіб встановлення нових зв'язків зі світом.

Походження гри в історії суспільства, зв'язок її з працею і мистецтвом (Г.В. Плеханов, Д.Б. Ельконін). Гра - своєрідний спосіб відображення життя (К.Д. Ушинський, П.Ф. Лесгафт). Н.К. Крупська, А.С. Макаренко, С.Ф. Русова про гру як творчу діяльність, її зв'язок з працею.

Теорії походження гри К. Гросса, С. Холла, З. Фрейда, А. Валлона та їх послідовників. Різні теоретичні аспекти використання гри в педагогічному процесі дитячого садка (Л.В. Артемова, Р.Й. Жуковська, Д.В. Менджерицька, Н.Я. Михайленко, С.Л. Новоселова, О.П. Усова та ін.). Класифікація дитячих ігор. Характеристика та типові особливості кожного виду ігор. Творчі ігри: сюжетно-рольові, театралізовані, режисерські, будівельні. Ігри з правилами. Народні, дидактичні, рухливі, розвиваючі, комп'ютерні. Особливості навчання, виховання розвитку дітей у різних видах ігор.

Місце гри в педагогічному процесі та в режимі дня закладів дошкільної освіти. Фізіологічне та психологічне обґрунтування потреби дитини в грі. Педагогічне обґрунтування гри як засобу виховання дошкільників: зміст гри, оптимальна педагогічна дієздатність гри як результат її змістовності та опосередкованого керівництва опануванням дітьми доцільним змістом.

Мотиви гри - надзвичайно сильні рушійні сили впливу на дитину. Здатність гри розвиватися від елементарних до вищих стадій (Д.К. Ельконін, О.П. Усова) відповідно до розвитку інтересів дітей: від предметного світу до елементарних взаємодій і врешті до гуманних та колективних взаємин.

Творчі, сюжетно-рольові ігри. Структурні компоненти гри. Закономірності розвитку гри в зв'язку із загальними закономірностями розвитку дитини.

Виникнення, розвиток гри, її виховні функції в ранньому дитинстві. Опанування дітьми способами дій з предметами та іграшками. Предметна діяльність - передумова формування гри. Відображувальна гра - початкова стадія сюжетно-рольової гри. Організація вихователями ігор дітей. Комплексний метод керівництва іграми дітей раннього віку (К.В. Зворигіна).

Становлення гри в дошкільному дитинстві. Розвиток індивідуальної гри кожної дитини – передумова виникнення сюжетно-рольових спільних ігор дітей. Сюжетно-відображувальна гра – передумова сюжетно-рольової гри. Спільна сюжетно-рольова гра – провідна форма ігрової діяльності. Розгорнута форма сюжетно-рольової гри – запорука її виховної дієздатності. Високий рівень гри - передумова готовності до школи. Критерії розвитку ігрової діяльності дошкільника. Збагачення і ускладнення змісту гри в дошкільному віці. Мотиви вибору гри, їх зміни з віком і розвитком дитини. Розвиток ігрової творчості: здібності до задуму, цілеспрямованості, плановості гри, уміння застосовувати і комбінувати знання, творчо розв'язувати ігрове завдання. Зв'язок між розвитком ігрової творчості і формуванням особистості дитини. Роль і ігровий образ. Засоби створення образу. Роль вихователя в сюжетно-рольовій грі. Особливості керування іграми. Орієнтація на психологію граючої дитини, врахування її потреб, інтересів, задумів, бажань.

Комплексний підхід до організації й керування грою (Л.В. Артемова). Змістовність гри, різноманітність тематики, сюжету, ролей як віддзеркалення цікавого життя дитини, багатоманітності її зв'язків із навколишньою дійсністю. Типове в змісті сюжетно-рольових ігор. Особливості ознайомлення з навколишньою дійсністю з метою збагачення дитячих ігор. Творчий сплав у грі стихійного і набутого під керівництвом вихователя досвіду й знань. Використання іграшок як опосередкованого засобу активізації й реалізації в грі творчих задумів дітей.

Опосередковане спрямування ігрової діяльності дітей: постановка ігрових завдань, створення ігрових ситуацій, ситуацій вибору, активізація ігрового спілкування, взаємин. Керівництво організаційними /реальними/ взаєминами дітей за допомогою правил спільної гри. Способи оптимізації взаємного впливу дітей один на одного в дитячому товаристві. Культивування здібної творчої індивідуальності, організаторських умінь, активності особистості як основи розмаїтості гри. Розвиток симпатії, гуманних почуттів, колективних взаємин, справедливості, добропорядності. Непорозуміння й суперечки, їх причини, способи їх попередження й усунення.

Театралізовані ігри. Різновиди театралізованих ігор: режисерські та драматизації. Режисерські - настільні ігри; театр іграшок, театр картинок; стендові ігри - стенд-книжка, фланелеграф, тіньовий театр, кругова панорама. Ігри-драматизації: з пальчиками, з ляльками

бібабо, власне драматизація, імпровізація. Типове та особливе в структурі сюжетно-рольової і театралізованої гри. Тематика і зміст театралізованих ігор. їх місце в педагогічному процесі. Організація методики керівництва театралізованими іграми дітей різних вікових груп. Активізація дітей на всіх етапах підготовки та проведення гри. Співробітництво дітей один з одним та з дорослим у грі. Творчість дітей. Опанування дітьми засобами емоційної виразності. Навчально-виховні можливості театралізованих ігор, їх використання вихователем. Поєднання засобів різних видів ігор в розігруванні певного художнього твору. Вимоги при доборі малих форм народної творчості, літературних творів для театралізованих ігор. Позитивні образи й ролі. Проблема негативного персонажу в керівництві грою.

Динамічність, виразність, характерність оснащення театралізованих ігор. Іграшки-саморобки з природного та іншого матеріалу в театралізованих іграх. Ігри з правилами - дидактичні й рухливі ігри. Структура ігор з правилами. Спільне й відмінне ігор з правилами та сюжетно-рольових. Ігри з правилами як форма навчання та виховання, що відповідає віковим особливостям дітей. Відмінність навчальних завдань дидактичних та рухливих ігор. Ідентичність виховного впливу ігор з правилами. Місце цих ігор у режимі дня та педагогічному процесі закладів дошкільної освіти.

Функції дидактичної гри. Значення її для сенсорного, розумового розвитку. Формування всебічної розвиненої творчої особистості дитини. Дослідження дидактичних ігор у дошкільній педагогіці (С.І. Тихеева, Ф.Н. Блехер, Е.Н. Аванесова, Л.В. Артемова, В.Х. Хачапурідзе, А.Й. Сорокіна, Є.І. Удальцова, А.К. Бондаренко, О.Н. Янківська). Види дидактичних ігор. Зміст дидактичних ігор. Особливості організації та керівництва дидактичними іграми дітей різних вікових груп. Народні дидактичні, рухливі, хороводні ігри. Їх педагогічна цінність як засобу прилучення дітей до національної культури.

Комп'ютерна гра – сучасний різновид дидактичної ігри. Педагогічні та гігієнічні вимоги до організації цих ігор. Особливості співпраці дитини з комп'ютером. Комп'ютерно-пошукова діяльність дошкільників. Комп'ютерно-ігровий комплекс у педагогічному процесі дитячого садка.

Розвиваючі ігри, їх особливості. Розвиток творчих здібностей у сприятливій атмосфері для вільної й радісної творчості, самостійного мислення, вибору й прийняття рішення. Цікаві, розважальні завдання. Загадки-завдання - жарти, розваги.

Тема 18. Використання іграшки у навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти.

Іграшка - найважливіший засіб розвитку гри. Роль іграшки в задоволенні потреби дитини в грі, здійсненні задумів у виконанні ролі. Освітній та виховний вплив іграшок. Історія іграшки як предмета мистецтва та засобу виховання. Різновиди іграшок: народні, образні, дидактичні, розвиваючі, предмети багатоцільового призначення, предмети-замінники.

Зв'язок гри з конструюванням і працею. Конструктори і будівельний матеріал у дитячих іграх. Різноманітний характер будівельних ігор. Використання в грі конструктивних умінь, різних видів іграшок-саморобок.

Використання іграшки в педагогічному процесі (Л.В. Артемова, Н.Я. Михайленко, С.Л. Новоселова, Є.А. Фльоріна).

МОДУЛЬ IV. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тема 19. Система дошкільного виховання в Україні.

Історія становлення і розвитку системи суспільного дошкільного виховання. Дошкільне виховання як елемент системи народної освіти XVIII ст. Перші заклади дошкільної освіти в Україні XIX ст. (зклади дошкільної освіти О. Чернишової, 1858 р., сестер Марії та Софії Ліндфорс, 1862-64 р.р.). Народні дитячі садки початку XX ст. Формування першої мережі закладів дошкільної освіти. Державна підтримка розвитку системи дошкільного виховання радянської доби.

Дитячі заклади дошкільної освіти як перша ланка державної системи освіти в Україні. Типи закладів дошкільної освіти. Функції закладів дошкільної освіти. Організаційно-педагогічні умови функціонування закладу дошкільної освіти. Комплектація груп дітей закладу дошкільної освіти за віком.

Стратегічні завдання реформування дошкільної освіти в рамках національної програми “Освіта. Україна XXI століття”. Оновлення системи суспільного дошкільного виховання у світлі Закону України “Про дошкільну освіту”.

Народність, культуровідповідність, природо відповідність, гуманізація, демократизація, безперервність та етнізація – концептуальні засади діяльності системи дошкільного виховання в Україні.

Тема 20. Нормативно-правове забезпечення діяльності закладу дошкільної освіти.

Основні документи, що регламентують діяльність дошкільного навчального закладу. Законодавчі основи діяльності закладу дошкільної освіти.

Регулювання діяльності системи дошкільної освіти у змісті Закону України “Про освіту”.

Закон України “Про дошкільну освіту”. Структура Закону, зміст розділів. Основні положення діяльності закладу дошкільної освіти, що врегульовуються Законом України “Про дошкільну освіту”.

Положення про дошкільний виховний заклад України. Типи дошкільних закладів та порядок їх комплектування. Визначення учасників навчально-виховного процесу закладу дошкільної освіти. Управління дошкільним виховним закладом. Фінансово-господарська діяльність дошкільного виховного закладу та контроль за його діяльністю.

Концепція дошкільного виховання в Україні.

Базовий компонент дошкільної освіти.

Тема 21. Особистість вихователя закладу дошкільної освіти.

Роль вихователя та його відповідальність за розвиток особистості дитини. Народна педагогіка, класики педагогіки про особистість вихователя. Спрямованість та моральне обличчя вихователя. Основні особисті якості. Постійне підвищення культурного рівня, загальноосвітньої підготовки професійної майстерності вихователя. Спрямованість особистості вихователя. Любов та повага вихователя до дитини. Розуміння психології дошкільника. Свідоме, вільне володіння різноманітними методами та прийомів виховання, адекватне їх застосування стосовно індивідуальності кожної дитини, конкретних умов та ситуацій.

Знання й педагогічні здібності вихователя. Предмет і засоби праці вихователя закладу дошкільної освіти. Структура його діяльності. Мотиви педагогічної діяльності. Професійні уміння вихователя: гностичні, конструктивні, комунікативні й організаційні уміння. Взаємозв'язане застосування вихователем професійних умінь. Ставлення до педагогічної праці. Педагогічне спілкування в діяльності вихователя дитячого садка. Пізнання педагогом своїх вихованців. Умови та засоби оптимального педагогічного спілкування. Педагогічний такт. Опанування засобами педагогічної майстерності, вільне користування ними в міжособистістному спілкуванні. Співробітництво з вихованцями як суб'єктами педагогічного процесу. Зворотний зв'язок з дошкільниками. Ставлення дітей до особи вихователя.

Стилі педагогічного спілкування: демократичний, авторитарний, потурання. Порівняльний вплив стилю спілкування вихователя на вихованців. Наслідки кожного стилю в діяльності, поведінці дітей, ставлення до навколишньої дійсності. Опанування демократичними методами роботи з дітьми. Вплив вихователя на формування мотиваційної сфери, оцінки та самооцінки дошкільника, мікроклімату в групі.

Вихователь - основна фігура педагогічного колективу. Роль кожного вихователя у створенні сприятливого психологічного клімату в педагогічно-обслуговуючому мікроколективі групи та колективі закладу дошкільної освіти. Соціальні очікування вихователів стосовно педагогічно-адміністративного керівництва дошкільним закладом. Творча спрямованість педагогічного колективу як важлива умова результативності діяльності його членів.

Мотиви вибору спеціальностей дошкільного профілю. Методи вивчення ефективності роботи вихователя та сприйняття його дітьми.

Тема 22. Планування діяльності закладу дошкільної освіти.

Діагностика стану розвитку закладу дошкільної освіти як освітньої системи та об'єкту планування. Планування діяльності освітньої системи як ланка управлінської діяльності. Взаємодія управління, планування та діагностики стану розвитку освітньої системи.

Перспективне планування. Вимоги до перспективного планування у дошкільному закладі. Форми перспективного планування. Зв'язок перспективного планування зі змістом програм виховання та навчання дітей та планом діяльності закладу дошкільної освіти. Контроль за виконанням документів перспективного планування.

Календарне планування роботи в групі. Джерела календарного планування. Зв'язок календарного та перспективного планування роботи з дітьми. Урахування індивідуальних особливостей дітей групи. Звітність в процесі календарного планування роботи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V. ЗВ'ЯЗОК ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ПЕДАГОГІЧНИМИ СИСТЕМАМИ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ.

Тема 24. Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Зростання значення сім'ї в житті людини. Українське законодавство про сім'ю, охорону материнства і дитинства, про відповідальність сім'ї за виховання дітей, про допомогу сім'ї. Єдність цілей і завдань суспільного і сімейного виховання. Концепція дошкільного виховання про єдність суспільного і сімейного виховання.

Вихователь і батьки. Мотиви взаємодії вихователя з батьками. Умови успішності співпраці з батьками і рідними дітей. Причини непорозумінь і конфліктів вихователів з батьками, їх попередження та способи вирішення. Організація роботи з сім'ями дітей, які до трьох років виховувалися в сім'ї: патронаж на дому, консультації, школи матерів і консультативні пункти для матерів.

Особливості й умови сімейного виховання. Проблеми виховання дошкільників у сім'ї. Типові помилки і труднощі батьків. Роль прикладу батьків і їх авторитету, виховання поваги до старших, дружба між дітьми, участь дітей у домашній праці, необхідність правил поведінки, виховання слухняності. Народна педагогіка про провідні напрями родинного виховання.

Використання кращих традицій української народної педагогіки, дитячої літератури, мистецтва в сімейному вихованні.

Режим для дітей, їх дозвілля, ігри, заняття з ними. Догляд за дитиною, турбота батьків про їхнє здоров'я. Кращий досвід сімейного виховання.

Тема 25. Батьківські збори у закладі дошкільної освіти.

Педагогічна освіта батьків. Формування батьків як педагогів: розуміння ними інтересів і потреб дитини, усвідомлення власних труднощів і помилок, пошук шляхів їх подолання.

Необхідність підвищення педагогічної культури батьків засобами педагогічної пропаганди. Вимоги до її змісту, врахування особливостей аудиторії (професії, загального культурного рівня, педагогічної грамотності).

Різноманітність форм і методів педагогічної пропаганди - колективні та індивідуальні. Батьківські збори у дошкільному закладі як форма педагогізації батьків. Вимоги до проведення батьківських зборів. Підбір тематики батьківських зборів та способів підготовки тематичних доповідей.

Характеристика форм роботи дитячого садка з сім'єю. Залучення батьків до участі в житті дитячої установи.

Організація батьківської громадськості. Вивчення, узагальнення і поширення досвіду сімейного виховання. Посібники для батьків.

Тема 26. Наступність у діяльності закладу дошкільної освіти та школи.

Теоретичні передумови наступності у навчально-виховному процесі. Актуальні проблеми наступності сучасного закладу дошкільної освіти та школи. Біологічні основи наступності у навчанні та вихованні дітей. Психологічні основи підготовки дітей до навчання в школі.

Основні завдання наступності. Сутність перспективи і ретроспективи в цій проблемі. Необхідність узгодження програм і методів навчання і виховання дітей в дитсадку і школі. Значення дошкільної підготовки для успішного навчання дітей в школі, формування передумов навчальної діяльності. Специфіка методів навчання - форм організації навчання і форм організації роботи з дітьми на перших етапах шкільного життя.

Зміст виховної і навчальної роботи в підготовчих групах дитсадка. Навчання рідної мови дошкільників. Формування належної рухової активності дітей. Вироблення в дітей графічних навичок письма. Роль художньої літератури у формуванні любові до читання. Формування елементарних математичних понять, навичок лічби, логічних прийомів мислення. Дидактичні ігри.

Форми зв'язку дитячого садка і школи, вивчення системи вимог, які висуває до дитини школа.

Тема 27. Формування готовності дошкільника до навчання в школі.

Прогресивні ідеї Я.-А. Коменського, К.Д. Ушинського, Є.І. Тихеевої про підготовку дітей до школи. Дослідження цих проблем педагогами і психологами: А.В. Запорожець, Г.О. Люблінська, Л.А. Венгер, Г.М. Леушина, Р.С. Буре, А.М. Богуш, К.В. Назаренко, З.П. Плохій. Досвід Ш.О. Амонашвілі, В.О. Сухомлинського щодо підготовки дітей до школи.

Загальна і спеціальна підготовка дітей до школи. Розуміння готовності дітей до навчання в школі як розвиток всіх сторін особистості дитини. Мотиваційна готовність. Розумова готовність. Вольова готовність. Емоційно-психологічна готовність дітей до навчання в школі.

Формування підготовки дитини до школи, починаючи з раннього віку. Концепція дошкільного виховання з цього питання.

Ознайомлення дітей з життям школярів, виховання поваги до вчителя.

Спільна робота дитсадка і сім'ї щодо підготовки дитини до школи. Індивідуальна робота з дітьми. Діагностика готовності до школи кожної дитини.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МА ТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

ТЕМА 1. Особливості розвитку кількісних уявлень дошкільників

Особливості сприйняття і відтворення множин дітьми раннього віку, вплив просторово-якісних особливостей предметів на сприйняття дітьми чисельності множин, роль різних аналізаторів у формуванні уявлень про множину, методика ознайомлення дітей з множинами у різних вікових групах та розвиток у дошкільників уявлень про число.

ТЕМА 2. Методика формування кількісних уявлень дошкільників

Завдання і зміст формування кількісних уявлень у різних вікових групах, методика формування кількісних уявлень у дітей різного віку, використання дидактичних ігор для розвитку кількісних уявлень у дітей.

ТЕМА 3. Формування у дітей уявлень про величину предметів та вимірювання величин.

Особливості сприйняття величини дітьми дошкільного віку, завдання і зміст ознайомлення дітей з величиною предметів, методика формування уявлень про величину предметів і вимірювання величин у різних вікових групах.

ТЕМА 4. Формування у дітей уявлень про форму предметів і геометричних фігур.

Особливості сприйняття дітьми форми предметів і геометричних фігур у різних вікових групах, методика формування уявлень про форму предметів і геометричних фігур, використання дидактичних ігор і вправ для закріплення уявлень про форму предметів і геометричних фігур.

ТЕМА 5. Формування просторових уявлень у дітей.

Особливості сприйняття простору дошкільниками, завдання і зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з просторовими уявленнями, методика формування просторових уявлень і практичного орієнтування у дошкільників у різних вікових групах.

ТЕМА 6. Формування часових уявлень та орієнтування в часі.

Особливості сприйняття часу дошкільниками, завдання і зміст формування часових уявлень у дітей, методика формування часових уявлень та орієнтування в часі у різних вікових групах.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ РІДНОЇ МОВИ

ТЕМА 1. Наукові основи методики розвитку мови, ознайомлення дітей з навколишнім

Предмет та завдання курсу. Філософські, природничі, психологічні основи методики розвитку мовлення. Лінгводидактичні основи.

ТЕМА 2. Становлення методики розвитку мови як науки

Становлення методики як науки. Розвиток методики навчання дітей рідної мови в кінці XIX - на початку XX ст. Є.І. Тихеева - основоположник методики розвитку мови дітей. Внесок В.О.Сухомлинського в розвиток ідей методики навчання дітей рідної мови.

ТЕМА 3. Завдання, зміст, форми і засоби навчання дітей рідної мови у дошкільному закладі

Завдання з розвитку мови дітей. Зміст навчання дітей рідної мови. Засоби здійснення програми з розвитку мови. Мова вихователя засіб навчання дітей рідної мови. Вимоги до мови дітей. Форми навчання рідної мови. Специфіка занять з рідної мови в різновікових групах.

Тема 4. Методи і прийоми навчання дітей рідної мови

Характеристика методів розвитку та навчання дітей рідної мови. Прийоми розвитку мови дітей. Умови успішного розвитку мови дітей.

ТЕМА 5. Методика розвитку зв'язного мовлення

Поняття зв'язного мовлення і розвиток мовних функцій. Розмова вихователя з дітьми. Методика проведення бесід з дітьми. Види дитячих розповідей і прийоми навчання розповіді. Методики навчання дітей описовим розповідям, розповідям з власного досвіду, творчої розповіді, переказу художніх творів. Дидактичні ігри та їх роль у розвитку зв'язного мовлення.

ТЕМА 6. Методика словникової роботи й ознайомлення дітей з явищами навколишнього життя

Закономірності становлення слова у дітей. Особливості словника дітей і завдання словникової роботи. Принципи словникової роботи. Методи і прийоми словникової роботи та ознайомлення дітей з навколишнім. Бесіда за картинами. Дидактичні ігри та вправи.

ТЕМА 7. Методика формування граматичної будови мови

Становлення граматичної будови мови у дітей раннього віку. Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку.

Типові помилки в мовленні дітей та їх причини. Дитяче словотворення.

Шляхи формування граматичної правильності мови у дітей.

ТЕМА: 8. Методика виховання звукової культури мови

Закономірності засвоєння звука дитиною. Поняття звукової культури мови. Особливості звуковимови дітей у різних вікових групах. Методика виховання звукової культури мови в різних вікових групах.

ТЕМА 9. Методика роботи з книгою

Особливості сприймання дітьми художніх творів. Методика художнього читання і розповідання. Методика проведення бесід на морально-етичні теми. Методика роботи з поетичними творами в дитячому садку.

ТЕМА 10. Розповіді вихователя та дітей за ілюстративним матеріалом

Методика роботи з ілюстраціями в дитячому садку. Драматизація та інсценування художніх творів.

ТЕМА 11. Методика використання народних джерел у розвитку українського мовлення

Етнопедagogіка і виховання дітей. Ознайомлення дітей з малими формами українського фольклору. Українські прислів'я, приказки та загадки, казки. Методика проведення українських народних свят та розваг.

ТЕМА 12. Методика ознайомлення дітей з творами українських письменників

Завдання і зміст ознайомлення дітей з творами українських письменників. Методика використання творів українських письменників у дитячому садку. Методика роботи з дитячою книжкою.

ТЕМА 13. Методика ознайомлення дітей з національними традиціями і культурою українського народу

Завдання і зміст ознайомлення дітей з рідним краєм. Ознайомлення дітей з предметами домашнього вжитку та національним одягом. Ознайомлення дітей з українською традиційною народною творчістю. Ознайомлення дітей з картинами українських художників.

ТЕМА 14. Методичне керівництво роботою з розвитку мови в закладах дошкільної освіти

Планування роботи з розвитку мови. Роль завідуючого та старшого вихователя в організації роботи з розвитку мови в дитячому садку.

ТЕМА 16. Навчання грамоти

Теоретичні основи навчання грамоти. Історичний огляд методів навчання грамоти. Підготовка руки до письма.

ТЕМА 17. Викладання курсу "Методика розвитку рідної мови та навчання грамоти" в педучилищі.

Зміст та завдання викладання методики розвитку мови. Форми і методи викладання методики розвитку мови.

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДОЮ

ТЕМА 1: Предмет і завдання методики ознайомлення дітей з природою в дитячому садку.

Методологічні основи методики ознайомлення дітей з природою, її зв'язки з іншими науками, методи дослідження. Історія методики ознайомлення дітей з природою як науки. Зарубіжні та вітчизняні педагоги про формування особистості дитини засобами природи.

ТЕМА 2: Зміст ознайомлення з природою в дитячому садку.

Загальна характеристика змісту знань дітей про природу, умінь і навичок вирощування рослин, догляд за тваринами. Спостереження за об'єктами і явищами природи.

ТЕМА 3: Матеріальна база ознайомлення з природою.

Куточок природи і ділянка дитячого садка як основна матеріальна база ознайомлення дітей з природою. Розміщення та обладнання кутка природи.

Рослини в куточку природи. Основні групи кімнатних рослин: декоративно-листяні, красивоквітучі, ампельні та виткі, цибулинні, сукуленти. Догляд за рослинами та участь дітей у ньому.

Тварини в куточку природи. Акваріум як модель прісноводної водойми. Влаштування і розміщення акваріума. Мешканці акваріума. Тварини місцевих водойм у акваріумі. Догляд за акваріумом.

Птахи в куточку природи. Особливості утримання птахів у неволі. Екзотичні співочі та декоративні птахи. Місцеві птахи в куточку природи. Догляд за птахами.

Тераріум в куточку природи, його влаштування і розміщення. Мешканці тераріуму і догляд за ними.

Дрібні ссавці в куточку природи, їх характеристика та особливості утримання і догляду. Тварини - тимчасові мешканці куточка природи.

ТЕМА 4: Ділянка дитячого садка.

Значення ділянки у здійсненні освітніх завдань ознайомлення дітей з природою. Планування ділянки. Вимоги до озеленення ділянки. Дерева і кущі на ділянці та догляд за ними. Влаштування газонів і догляд за ними. Куточки дикорослих рослин.

Квітники на ділянці. Однорічні, дворічні і багаторічні квіткові рослини, їх розміщення на квітнику та догляд за ними. Розмноження квітів.

Навчальний город, його влаштування і догляд за ним. Плодовий сад. Посадка саду і догляд за ним. Приваблювання птахів на ділянку і спостереження за ними.

ТЕМА 5: Методи ознайомлення з природою.

Поняття методу, їх класифікація. Наочні методи. Спостереження -основний метод ознайомлення дітей з природою. Види спостережень, методика їх проведення. Ілюстративний матеріал, його види та методика демонстрування. Технічні засоби навчання, методика їх використання. Використання моделей. Практичні методи. Праця в природі, її види та значення. Форми організації праці у природі. Досліди як метод ознайомлення з природою.

Словесні методи. Розповідь вихователя. Використання дитячої природознавчої літератури. Бесіди. Використання ігор для ознайомлення дітей з природою. Форми організації роботи по ознайомленню дітей з природою. Заняття. Експерсії. Цільові прогулянки. Свята та розваги природничого змісту.

Фіксація знань дітей про природу. Ведення календаря природи і погоди. Складання гербаріїв, колекцій, буклетів.

Критерії оцінювання

Фахове вступне випробування для вступників на основі відповідного ступеня чи ОКР проводиться за тестовими технологіями. Критерії оцінювання: для магістра від 100 до 200 балів (фахове випробування). Вступне випробування відбувається у формі тестів, результат вступного випробування з фаху оцінюється за 100-бальною шкалою (від 100 до 200). За кожну правильну відповідь тестового завдання (10 завдань) вступнику нараховується 10 балів.

Рівень підготовки вступника

Результати виконання завдань дозволяють виявити рівень підготовки вступника:

200-180 балів;

179-160 балів;

159-140 балів;

139-100 балів.

1 рівень (високий): 200-180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179-160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159-140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

4 рівень (низький): 139-100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Список літературних джерел:

1. Аймедов К.Д. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К.Д. Аймедов. Київ : Слово, 2014. 352 с.
2. Артемова Л. Вчися, граючись / Л. Артемова. К. : ТОМІС, 1995. 112 с.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі"/ наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. К.: Світич, 2008. 430 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богущ. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
5. Богущ А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Київ: Видавничий дім "Слово", 2011. 704 с.
6. Богущ А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство у дошкільному закладі. К.: Вища шк., 1994.
7. Брежнева О.Г. Математичний розвиток дошкільників: теорія і технологія. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 481 с.
8. Вікова психологія / за ред. Г.С.Костюка. К., 1977
9. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку навчальний посібник для студ. дошкільних факультетів вищ. пед. навч. закладів. МОНУ. 3-тє вид., стер. Суми : Університетська книга, 2017. 428 с.
10. Вільчковський Е. Рухливі ігри в дитячому садку / Е. Вільчковський. К. : Світич, 1989. 254 с.
11. Вільчковський Е. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : [навч. посіб.] / Е. Вільчковський. Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. 428 с.
12. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія. К.: Вища школа, 2005. 237с.
13. Дитина: Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / Ред. Н. Лебідь, Г. Пилипчак. К.: Богдана, 2016. 327 с.

14. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія/ А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш та ін.; Заг. ред. Н.В. Гавриш. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
15. Дошкільна освіта : Словник-довідник / Упорядник К.Л.Крутий, О.О.Фунтікова. Запоріжжя,2010. 324 с.
16. Дошкольная педагогика / под ред. Логиновой Г.О. М., 1986.
17. Дурманенко О. Професійна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: навч.-метод. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 100с.
18. Дурманенко О.Л. Анализ видових проявлений детской одаренности // Научен вектор на Балканите, Index Copernicus International, Болгария, 2019. Т. 3. № 1(3) 22-25.
19. Дурманенко О.Л., Бартків О.С. Основи педагогічної майстерності вихователя ЗДО: навч.-метод. рекоменд. Луцьк, 2020. 104 с.
20. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
21. Загальна педагогіка та історія педагогіки : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К.В. Аймедов, В. В. Бабієнко, В. А. Бабієнко, В. В. Сторож ; Одес. нац. мед. ун-т. К. : Слово, 2014. 348 с.
22. Зайченко І.В. Педагогіка. Підручник. К.:Ліра 3-є вид., перероблене та доповнене, 2016. 608с.
23. Зайцева Л.І. Формування математичної компетентності : навч.-мет.посібн. Бердянськ, 2016. 196 с.
24. Зайцева Л.І. Формування у старших дошкільників науково-практичного досвіду у сфері природничо-предметного довілля (теоретико-методичний аспект) : Монографія. Мелітополь: ТОВ "Видавничий будинок ММД", 2012. 382 с.
25. Закон України "Про дошкільну освіту". К. : Ред. ж-лу "Дошкільне виховання", 2001. 56 с.
26. Заремба Л. В. Педагогіка (загальні основи педагогіки, теорія виховання) / Навчальне видання (Опорні конспекти лекцій) / Л. В. Заремба. Луцьк, 2013. 48 с.
27. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: [наук. метод. посіб.] / наук. ред. О. Л. Кононко. К. : Ред. ж-лу "Дошкільне виховання", 2012. 243 с.
28. Короткова Н.А. Сюжетно-рольова гра старших дошкільників /Н.А. Короткова //Дитина в дитячому саду. 2006. № 2. С. 84 - 87
29. Кравченко Т. В. Педагогіка сімейного виховання : навч. посібник / Т.В.Кравченко, С.С.Заєць. Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. 126 с.
30. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників.- К., 1993.
31. Лисенко Н.В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий дім "Слово", 2015. 352 с.
32. Малятко: Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / Ред. З.П. Плохій. К., 2006. 150 с.
33. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дітей дошкільного віку "Я у Світі" / О. Кононко, З. Плохій, А. Гончаренко. К. : Світич, 2009. 208 с.
34. Основи дошкільної педагогіки / за ред. Т.І. Поніманської. К., 1998.
35. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: підручник. К.: Академвидав, 2015. 400 с.
36. Павлюк О.Т. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень: навч.-мет.посібник для студ. напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта. Рівне, 2016. 120с.
37. Пашенко М.І., Красноштан І.В. Педагогіка . Підручник. К.: ЦНР, 2019. 228с.
38. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Навчальна книга Богдан, 2013. 232 с.
39. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: „Академвидав", 2016. 456 с.
40. Про впровадження Програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Наказ МОН України від 23.11.2010 №1111 // Палітра педагога. 2010. №6. С.3.
41. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» // Палітра педагога. 2010. №4. С.4-26.
42. Проскура О. С.Ф. Русова, її концепція українського дитячого садка // Дошкільне виховання. 1991. № 10.
43. Семенов О. С. Формування творчо спрямованої особистості : перші кроки : Навчальний посібник. Луцьк : ПВД Твердиня, 2016. 156 с.

44. Семенов О. С. Формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі : Монографія. Луцьк : ПВД Твердиня, 2017. 520 с.
45. Семенова Н.І. Формування здорової особистості дитини старшого дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Луцьк : Твердиня, 2018. – 256 с.
46. Семенова Н.І., Брушневська І.М. Корекційна валіза вихователя дошкільного навчального закладу. Луцьк : Друк Формат. 2017 р. 308 с.
47. Сухомлинський В. Як виховувати справжню людину / В. Сухомлинський. К., 1976. 194 с.
48. Фізеші О.Й. Педагогіка: Основи педагогіки. Дидактика. Теорія та методика виховання. Школознавство: Навчальний посібник. К. : Кондор-Видавництво, 2015. 390 с.
49. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: Монографія / Г.Беленька, С.Васильєва, Н.Гавриш та інш. Харків: Друкарня Мадрид, 2015. 330с.
50. Шелестова Л. Формуємо світогляд / Людмила Шелестова // Дошкільне виховання. 2010. № 11. С. 6-9.
51. Эльконин Д.Б. Психология игры. М., 1999. 211 с.
52. Эриксон Э.Г. Детство и общество. / Пер. с англ. и научн. ред. А.А. Алексева. СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996. 592 с.

Закони України.

53. „Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу”, № 2442-VI від 06.07.2010.
54. „Про дошкільну освіту”, № 2628-III від 11.07.2001.

Накази, рішення колегії та листи Міністерства освіти і науки України.

55. „Про дошкільну освіту”, лист № 1/9-666 від 27.09.2010.
56. „Про забезпечення взаємодії в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку”, лист № 1/9-634 від 19.08.2011.
57. „Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція)”, наказ № 615 від 22.05.2012.

ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

1. www.education.gov.ua – сайт Міністерства освіти і науки України.
2. www.tnpu.edu.ua – сайт Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка.
3. www.nbuv.gov.ua – сайт Національної бібліотеки ім. В. Вернадського.
4. www.vdu.edu.ua— сайт Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Голова фахової атестаційної комісії

проф. Лякішева А. В.

Відповідальний секретар приймальної

доц. Слащук А. М